

Smjena Aleksandra Rankovića u kontekstu društvenog i političkog razvoja Jugoslavije (1963. - 1969.)

Obrana teme doktorskog rada

Mentor: doc. dr. sc. Vladimir Šumanović

Doktorand: Karlo Jagatić, univ. mag. educ. hist. et univ. mag. educ. croat.

Sadržaj

01

**Uvod i pregled
dosadašnjih
istraživanja**

02

**Obrazloženje
teme**

03

Cilj i hipoteze

04

**Materijal,
metodologija i
plan istraživanja**

05

**Očekivani
znanstveni
doprinos**

06

**Popis citirane
literature**

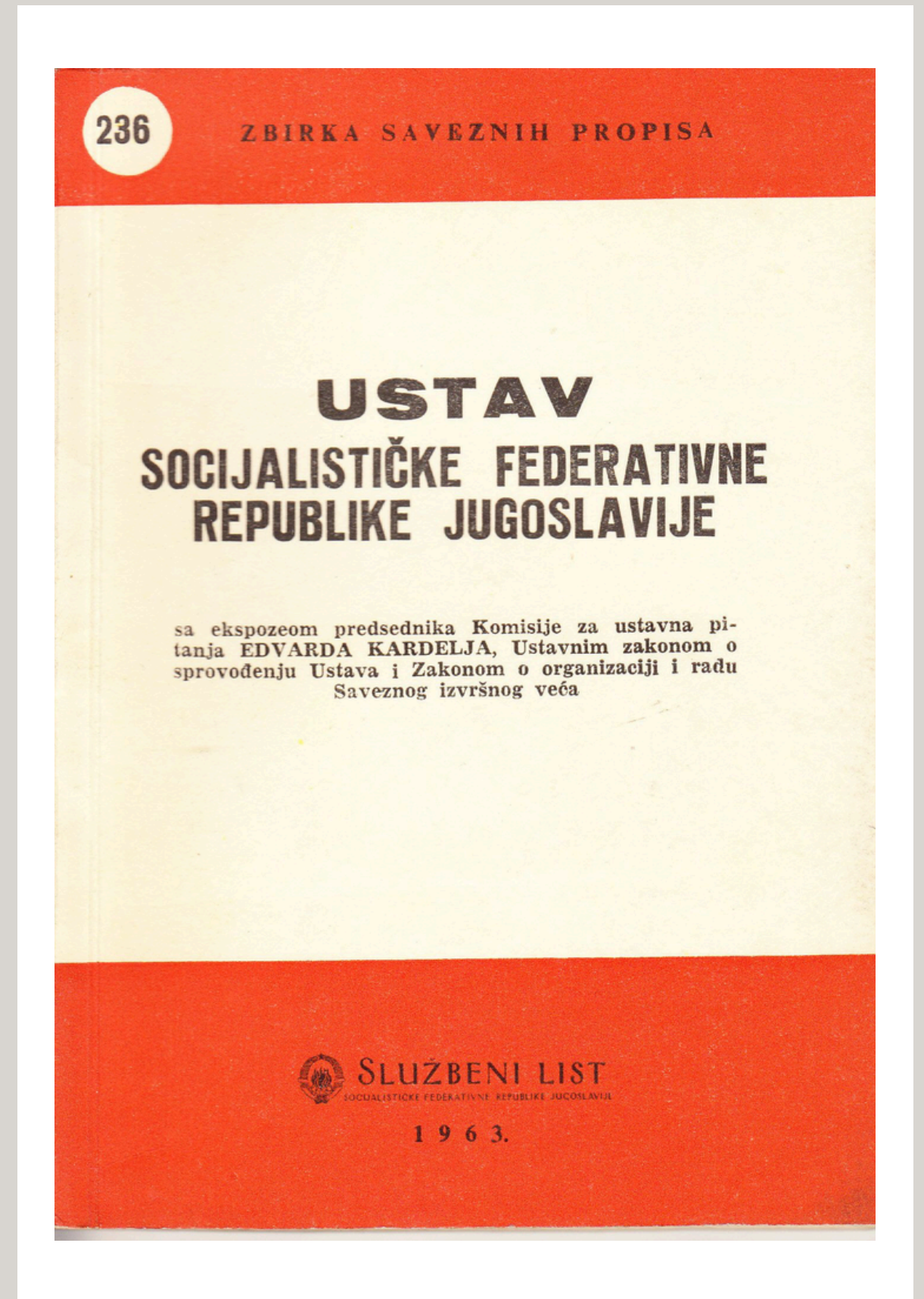

- Predratni komunist
- Razdoblje rata - **član Politbiroa i organizacijski sekretar**
- Bliski Titov suradnik
- Prvi načelnik **Odeljenja zaštite naroda (OZN)** - 1944.
- **Specijalni zadatci** - borba protiv narodnih neprijatelja, hvatanje Draže Mihailovića, borba protiv informbiroovaca
- Zadužen za **kadroviranje** u Savezu komunista
- **Ministar unutarnjih poslova** (1946.-1953), **predsjednik SUBNOR-a** (1951. - 1966.), **potpredsjednik SFRJ** (1963.-1966.)
- Početak promjena nakon **Ustava SFRJ iz 1963. i VIII. Kongresa SKJ 1964.**

Obrazloženje teme

- Politički pad Aleksandra Rankovića u srpnju 1966. - **jedan od najznačajnijih događaja u povijesti Jugoslavije**
- Smijenjen kao **potpredsjednik Jugoslavije**
- Slovio za **Titovog nasljednika**
- **Početak i uzroci sukoba** - “centralisti” i “federalisti” - od 1963./1964. godine
- Smjena Rankovića - **veća autonomija republika i pokrajina, kadrovske, političke, društvene i kulturne promjene**
- Pregled od donošenja **Ustava SFRJ (1963.)** do **Devetog kongresa SKJ (ožujak 1969.)**

Pregled dosadašnjih istraživanja

- **Jugoslavenska historiografija** - politička tema koja se zaobilazila - službeni narativ (Janko Pleterski, Dušan Bilandžić, Branko Petranović, enciklopedije, zbornici narodnih heroja i sl.)
- **Srpska historiografija** - srbijanski “poraz” i “nepravda” - kasnih 1980-ih i početkom 1990-ih - rehabilitacija teme kroz memoare i monografije (Zoran Sekulić, Selim Numić, Vojin Lukić, Jovan Kesar/Pero Simić, Dobrica Ćosić)
- **Hrvatska historiografija** - zanemarena tema, značajniji fokus na temi u kontekstu liberalizacije kao uvoda u Hrvatsko proljeće ili kao opći pregled (Josip Mihaljević, Ante Batović, Hrvoje Matković, Dušan Bilandžić, Zdenko Radelić)

Pregled dosadašnjih israživanja

Memoari/intervjui/razgovori s akterima koje nisu direktno sudjelovali, ali daju kontekst smjeni Aleksandra Rankovića:

1. Aleksandar Nenadović, *Razgovori s Kočom*
2. Marko Belinić, *Put kroz život*
3. Savka Dabčević-Kučar, *Sedamdesetprva*
4. Miko Tripalo, *Hrvatsko proljeće*
5. Tamara Nikčević, *Goli otoci Jova Kapičića*
6. Kazimir Brunović, *Te crne ptice istine*

Pregled dosadašnjih izraživanja

Recentnije monografije:

- Jože Pirjevec, *Tito i drugovi* (2012.) - **najsustavnija monografija, slovenska perspektiva**
- Bojan Dimitrijević, *Ranković - drugi čovek* (2020.) - **fokus na životopisu, političkom padu, srbijanska perspektiva**
- Stevko Kovač, Bojan Dimitrijević, Irena Popović, *Slučaj Ranković: iz arhiva KOS-a* (2016.) - **fokus na političkom padu, srbijanska perspektiva**

Pregled dosadašnjih israživanja

Znanstveni članci:

- Srđan Cvetković „Fall of Aleksandar Ranković and Condemnation of ‘Rankovićism’”
- Milan Piljak „Power game in Tito's Yugoslavia: conundrum of Aleksandar Ranković's overthrow from power”
- Žarković i Bešlin „Brijunski plenum kao idejni i koncepcijski sukob: spor oko Državnog sekretarijata za vanjske poslove”
- Katarina Spehnjak „Brionski plenum’ - odjeci IV. sjednice CK SKJ iz srpnja 1966. u hrvatskoj političkoj javnosti”

Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je analizirati ključne osobe i vanjskopolitičke čimbenike koji su bili dio koncepcijskog sukoba razvoja Jugoslavije te utvrditi na koji način je smjena Aleksandra Rankovića utjecala na društveno-politički i kulturni razvoj Jugoslavije u kontekstu veće autonomije republika i pokrajina.

Hipoteze isražavanja

Hipoteza br. 1

Smjena A. Rankovića je kulminacija procesa slabljenja centralističkih struktura započetih Ustavom iz 1963.

Hipoteza br. 2

Institucionalno jačanje republika, iako vidljivo nakon 1966., svoje temelje vuče iz reformskih previranja unutar SKJ u razdoblju 1963./1964.

Hipoteza br. 3

Društveno-politički, kulturni, ali i vanjskopolitički razvoj nakon političkog pada Aleksandra Rankovića zahvatio je federaciju u cjelini, a pogotovo one republike čija su vodstva bila dio “federalističke” struje.

Material isirazivanja

- Sekundarna literatura, objavljeni izvori, memoari, periodika, neobjavljeno arhivsko gradivo
- **Periodika:** *Vjesnik Socijalističkog saveza radnog naroda Hrvatske, Borba Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije, Nedeljne informativne novine (NIN), Vjesnik u srijedu, Politika, New York Times*
- **Hrvatski državni arhiv (HDA):** Osobni fond Vladimira Bakarića, Fond Centralnog komiteta Saveza komunista Hrvatske, Fond Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu SR Hrvatske, Služba državne sigurnosti Republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove SR Hrvatske, Savjet za odnose s inozemstvom Izvršnog vijeća Sabora SR Hrvatske, Izvršno vijeće Sabora SR Hrvatske, Komisija za odnose s vjerskim zajednicama Izvršnog vijeća Sabora SR Hrvatske

Material isirazivanja

- **Zgodovinski arhiv u Ljubljani:** Osebni fond Edvarda Kardelja - Krištofa
- **Arhiv Jugoslavije (AJ):** Fond Saveznog izvršnog veća, Fond Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije, Fond Saveza komunista Jugoslavije, Osebni fond Josipa Broza Tita, Fond Kabineta predsednika Republike, Fond Kancelarije maršala Jugoslavije
- **Digitalni arhivi:** CIA records, U.S. Department of State

Metodologija istraživanja

- **Metoda komparacije** - uspoređivanje historiografskih i memoarskih narativa (jugoslavenski, srbijanski, hrvatski), usporedba utjecaja i pogleda Zapada i Sovjetskog Saveza na politički pad Aleksandra Rankovića
- **Metoda analize i sinteze** - raščlanjivanje i spajanje uzroka i posljedica političkog pada Aleksandra Rankovića s obzirom na glavne aktere i procese
- **Metoda apstrakcije** - odvajanje manje važnih elemenata istraživanja
- **Metoda dokazivanja** - dokazivanje teza na temelju analize arhivskog gradiva
- **Metoda opovrgavanja** - odbacivanje teza na temelju analize arhivskog gradiva
- **Metoda deskripcije** - opisivanje najznačajnijih procesa, događaja i elemenata važnih za istraživanje
- **Metoda prozopografije** - analiza frakcija, odnosno odnos među pojedincima

Plan is̄iraŹivanja

- **Prva faza** - proučavanje i analiziranje relevantne sekundarne literature te objavljenih dokumenata
- **Druga faza** - prikupljanje i analiza periodike te arhivskog gradiva
- **Treća faza** - sistematizacija, obrada, interpretacija svih materijala te tekstualno formiranje istraživanja

Plan isīraživanja

1. Uvod
2. Postavke istraživanja
3. Odjeci i perspektive o političkom padu Aleksandra Rankovića
4. Uzroci političkog pada Aleksandra Rankovića
5. Posljedice političkog pada Aleksandra Rankovića
6. Protagonisti sukoba - unutarnjopolitička i vanjskopolitička perspektiva
7. Zaključak
8. Bibliografija

Očekivani znanstveni doprinos

- Osim povijesnih pregleda ne postoji sveobuhvatna analiza
- Prizma nacionalnih sukoba ili fragmentarno u okviru drugih teme
- **Doprijenti razumijevanju razvoja republičkih odnosa** te sveobuhvatnosti promjena i posljedica
- **Popunjava se praznina u razumijevanju međurepubličkih odnosa i vanjskopolitičkog položaja** Jugoslavije u ključnom razdoblju transformacije 1960-ih godina

Popis literature

1. Akmadža, Miroslav. *Katolička crkva u komunističkoj Hrvatskoj 1945. - 1980.* Zagreb: Despot infinitus, 2013.
2. Batović, Ante. *Hrvatsko proljeće i svijet: Hrvatska u vrtlogu svjetskih zbivanja 1966.-1972.* Zadar: Sveučilište u Zadru, 2019.
3. Belinić, Marko. *Put kroz život.* Zagreb: August Cesarec Zagreb, 1985.
4. Bilandžić, Dušan. *Historija Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije: glavni procesi.* Zagreb: Školska knjiga, 1978.
5. Bilandžić, Dušan. *Hrvatska moderna povijest.* Zagreb: Golden marketing, 1999.
6. Brunović, Kazimir. *Te crne ptice istine: Kako sam pridonio rušenju Rankovića.* Zagreb: MISL, 2007.
7. Cvetković, Srđan. „Fall of Aleksandar Ranković and Condemnation of ‘Rankovićism’”. *Tokovi istorije* 24 (2016), br. 3: 111-144.
8. Ćosić, Dobrica. *Piščevi zapisi*, sv. 1-2. Beograd: Filip Višnjić, 2004.
9. Dabčević-Kučar, Savka. *Sedamdesetprva: hrvatski snovi i stvarnost.* Zagreb: Interpublic, 1997.
10. Dimitrijević, Bojan. *Ranković - drugi čovek.* Beograd: Vukotić media, 2020.
11. Kačavenda, Petar; Živković, Dušan. *Narodni heroji Jugoslavije*, sv. N-Ž. Beograd: Partizanska knjiga, 1983.
12. Kesar, Jovan; Simić, Pero. *Leka Aleksandar Ranković: Oprostaj bez milosti.* Beograd: AkvarijuS, 1990.
13. Kovač, Stevko; Dimitrijević, Bojan; Popović, Irena. *Slučaj Ranković: iz arhiva KOS-a.* Zagreb: Despot infinitus, 2016.
14. Lukić, Vojin. *Sećanja i saznanja: Aleksandar Ranković i Brionski plenum.* Titograd: Novica Jović, 1989.
15. Marković, Dragan; Kržavac, Savo. *Političke krize u Jugoslaviji: Zašto su smenjivani?.* Beograd; Partizanska knjiga: Narodna knjiga, 1985.
16. Matković, Hrvoje. *Povijest Jugoslavije 1918.- 1991.* Zagreb: Naklada P.I.P Pavičić, 2003.
17. Mihaljević, Josip. „Liberalizacija 1960-ih godina – podloga Hrvatskog proljeća”. U: *Hrvatska i Hrvatsko proljeće 1971.*, ur. Igor Zidić. Zagreb: Matica hrvatska, 2017, 263-277.
18. Nikčević, Tamara. *Goli otoci Jova Kapičića.* Beograd: VBZ, 2010.
19. Numić, Selim. *Dobra zemljo, lažu: Do istine u brionskoj aferi prislušivanja.* Beograd: Filip Višnjić, 1989.
20. Petranović, Branko. *Istorija Jugoslavije 1918-1988*, sv. 3. Beograd: Nolit, 1988.
21. Petrović, Slobodan; Lazarević, Ranislav; Petković, Aleksandar; Vukobratović, Dragan, ur. *Zbrnik narodnih heroja Jugoslavije.* Beograd: Omladina, 1956.
22. Pirjevec, Jože. *Tito i drugovi.* Zagreb: Mozaik knjiga, 2012.
23. Piljak, Milan. „Power game in Tito's Yugoslavia: conundrum of Aleksandar Ranković's overthrow from power”. *Tokovi istorije* 22 (2014), br. 3: 159-176.
24. Pleterski, Janko; Kecić, Danilo; Vasić, Miroljub; Damjanović, Pero; Trgo, Fabijan; Morača, Pero; Petranović, Branko; Bilandžić, Dušan; Stojanović, Stanislav. *Povijest Saveza komunista Jugoslavije*, Beograd: Izdavački centar Komunist; Narodna knjiiga; Rad, 1985.
25. Radelić, Zdenko. *Hrvatska u Jugoslaviji 1945.-1991.: od zajedništva do razlaza.* Zagreb: Školska knjiga, 2006.
26. „Ranković, Aleksandar”. U: *Enciklopedija Jugoslavije*, sv. 7. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1968, 41.
27. Sekulić, Zoran. *Pad i čutnja Aleksandra Rankovića.* Beograd: Dositej, 1989.
28. Spehnjak, Katarina. „Brionski plenu’ - odjeci IV. sjednice CK SKJ iz srpnja 1966. u hrvatskoj političkoj javnosti”. *Časopis za suvremenu povijest* 31 (1999), br. 3: 463-488.
29. Tripalo, Miko. *Hrvatsko proljeće.* Zagreb: Globus, 1990.
30. Žarković, Petar; Bešlin, Milivoj. „Brijunski plenum kao idejni i koncepcijski sukob: spor oko Državnog sekretarijata za vanjske poslove”. *Časopis za suvremenu povijest* 56 (2024), br. 2: 437-460.